

KWESTIA AGRARNA W POLSCE

Józef St. Zegar

**SEMINARIUM IERiGŻ-PIB
WARSZAWA 19.05.2017 r.**

WPROWADZENIE

- **KA** – jeden z najbardziej złożonych problemów społeczno-ekonomicznych, który ani nie został ściśle zdefiniowany ani rozwiązany
- **KA** jest nadal ważna:
  - dotyczy ogromnej liczby ludności
  - sposób jej rozwiązania pociąga za sobą rozległe skutki ekonomiczne, społeczne i ekologiczne
  - w krajach rozwiniętych sposób rozwiązania KA na drodze industrialnej okazał się niezrównoważony
  - w krajach rozwijających się nadal czeka na rozwiązanie ⇒ kraje te są w pułapce
  - Polska stoi na rozdrożu

POJMOWANIE KWESTII AGRARNEJ, 1

» **Klasyczne rozumienie KA** (Marks, Engels, Lenin, Kautsky)

⇒ **Transformacja rolnictwa feudalnego w kapitalistyczne**: feudałów, chłopów (aspekt ustrojowy, ekonomiczny i polityczny)

⇒ **Industrializacja rolnictwa**:

- aby zapewnić podaż taniej żywności
- aby zapewnić tanią siłę roboczą
{dla maksymalnej akumulacji kapitału}

POJMOWANIE KWESTII AGRARNEJ, 2

- » **Późniejsze interpretacje klasyków** w pojmowaniu KA:
  - sytuacja, gdy rolnictwo chłopskie (rodzinne?) staje się przeszkodą/hamulcem tak ogólnego rozwoju, jak i rozwoju rolnictwa
  - sytuacja, gdy rolnictwo jest niedostosowane do układu nadrzędnego (odstaje)
  - sytuacja, gdy chłopi ani nie mogą zwiększyć produkcji (*ergo* dochodów) ani porzucić swoich drobnych gospodarstw rolnych

- » **Współczesne ujęcia KA** (kurs na zrównoważony rozwój: środowisko przyrodnicze, bezpieczeństwo żywnościowe, rolnictwo rodzinne, witalność wsi)

Polscy ekonomiści wobec KA

- **Okres przedwojenny** (L. Krzywicki, W. Grabski, komuniści/socjaldemokraci, agraryści)
- **Okres powojenny** (S. Ignar, B. Strużek, A. H. Chołaj, Runowicz, J. Wilkin, A. Czyżewski & Co.)
- **Jakie ujęcie KA?** (klasyczne, panorama dziejów, wszystkoizm)

RYS HISTORYCZNY (1)

- Okres R-zplitej Obojga Narodów
- Zabory
- II Rzeczpospolita
- PRL
- Transformacja ustrojowa
- Akcesja do Unii Europejskiej

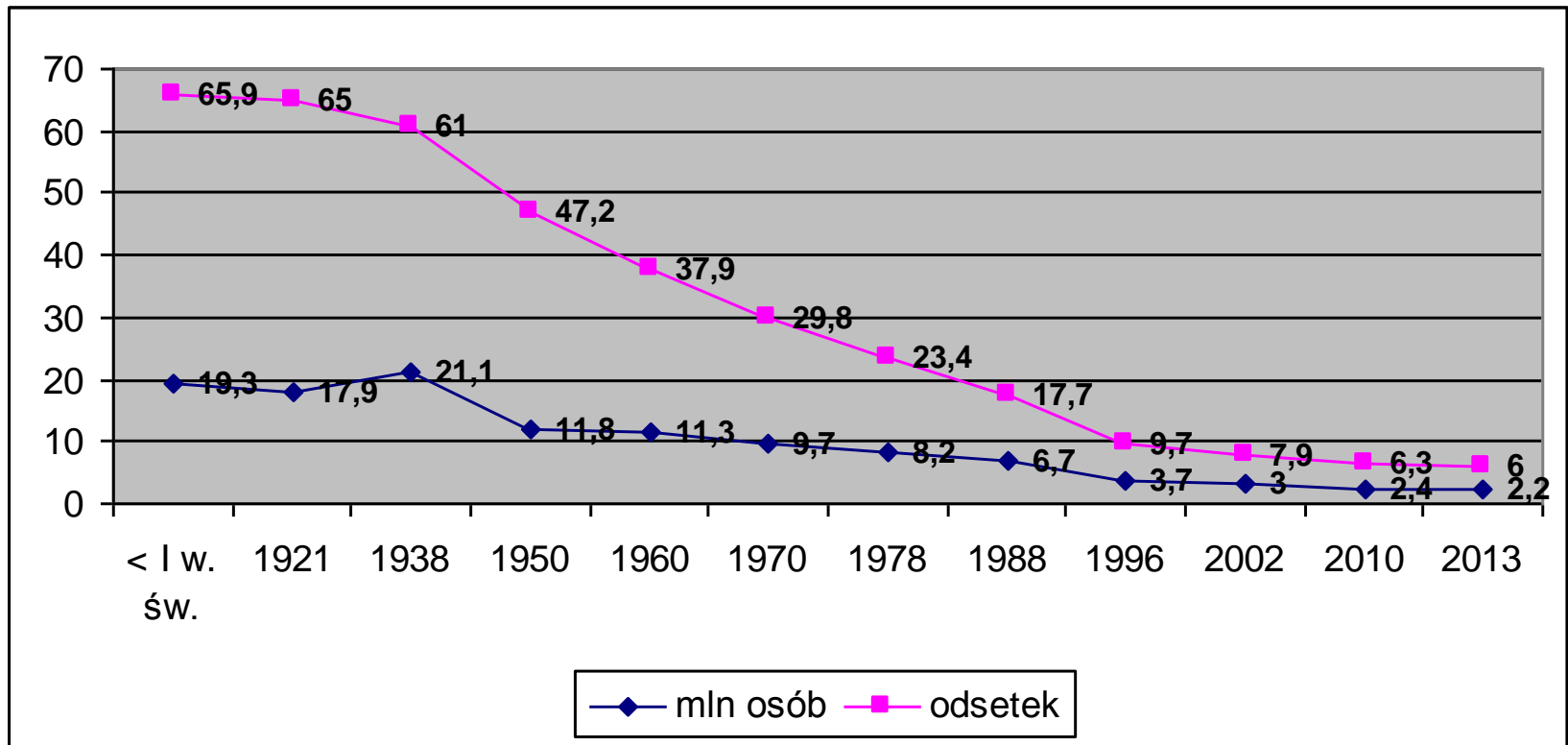

RYS HISTORYCZNY (2)

- Ludność rolnicza wg głównego źródła utrzymania
- Industrializacja rolnictwa (komercjalizacja, intensyfikacja, koncentracja, specjalizacja)
- Produktywność ziemi (bezpieczeństwo żywnościowe)
- Parytet dochodów

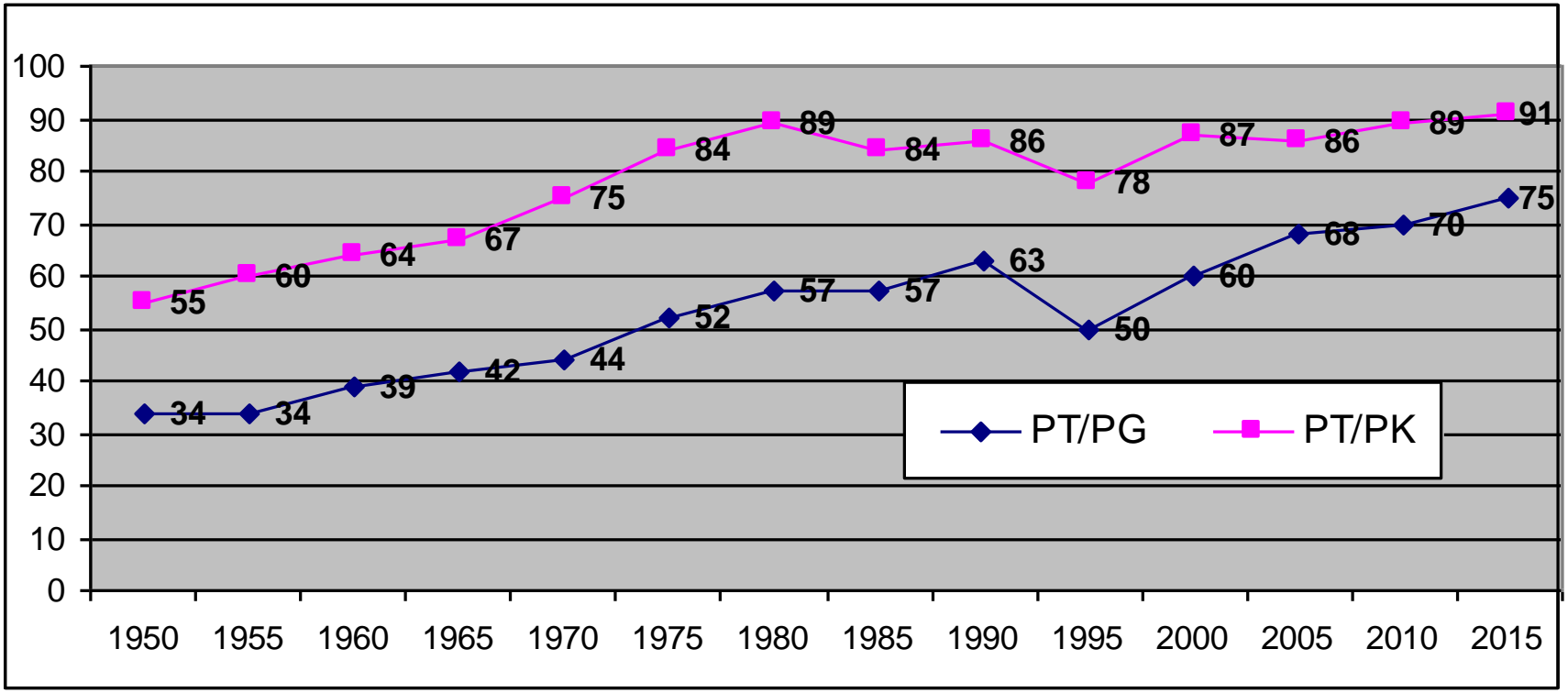
Ludność rolnicza (według kryterium głównego źródła utrzymania)

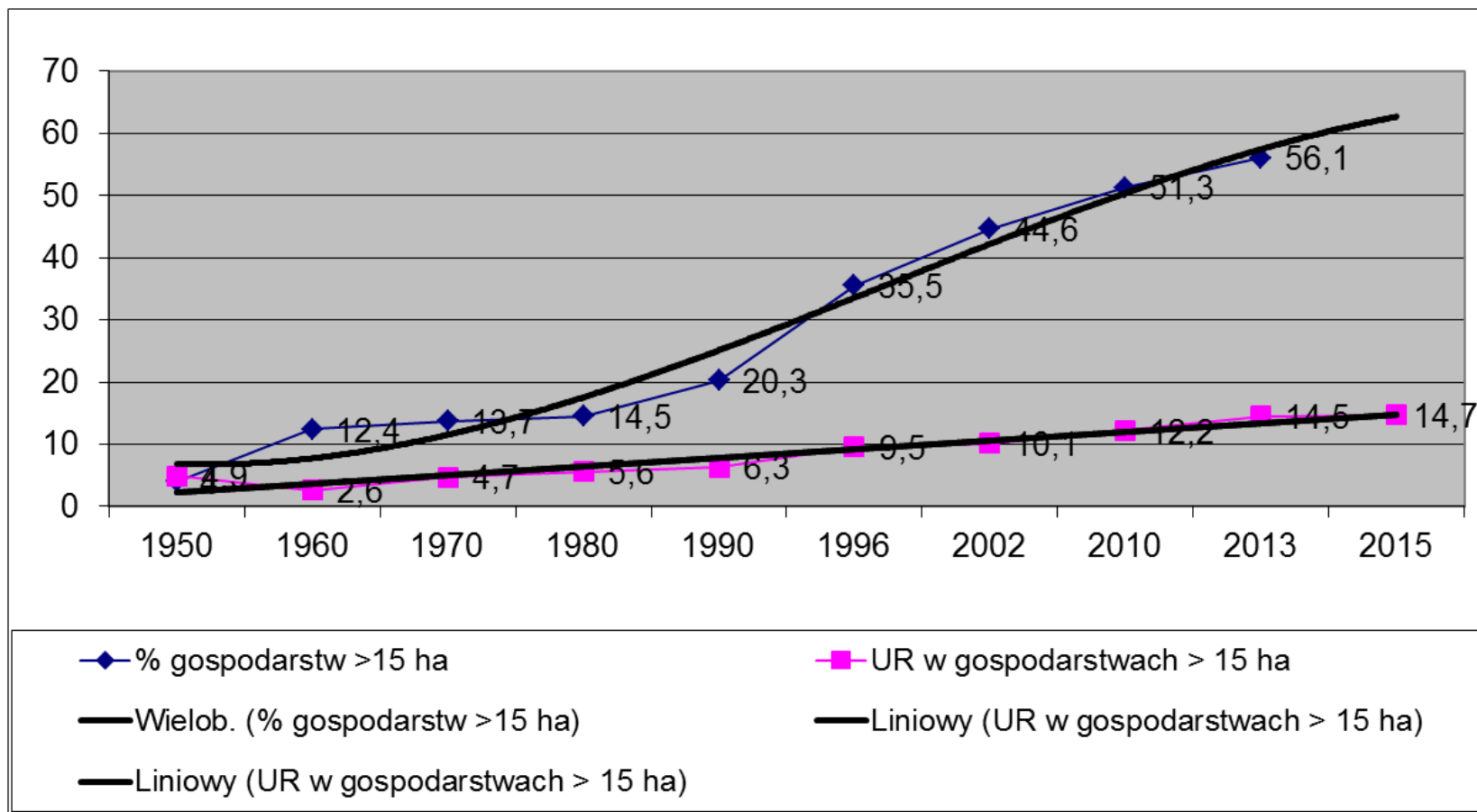

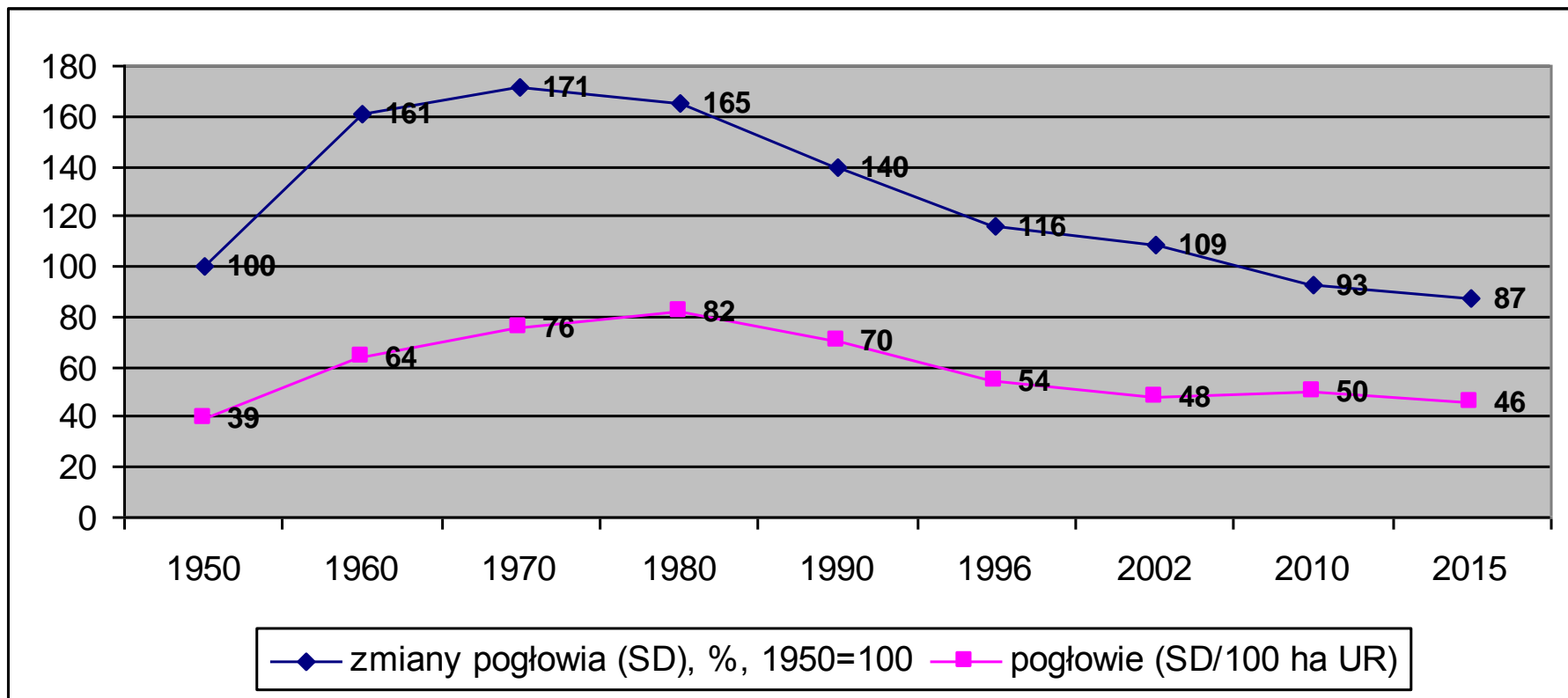
TOWAROWOŚĆ PRODUKCJI ROLNEJ (ROLNICTWO CAŁKOWITE)

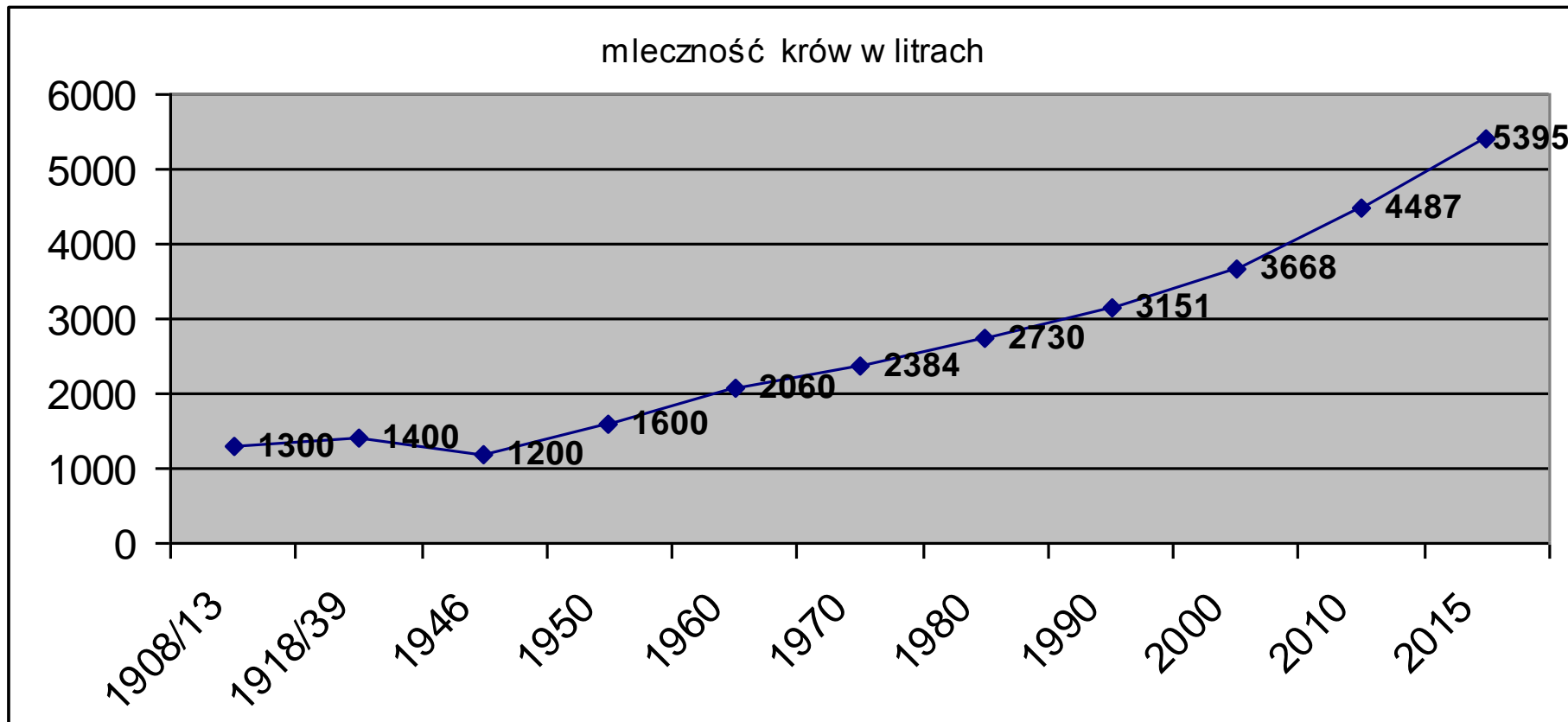
Odsetek gospodarstw i UR w gospodarstwach ≥ 15 ha

Zwierzęta gospodarskie w gospodarstwach indywidualnych (SD)

Mleczność krów (rolnictwo całkowite)

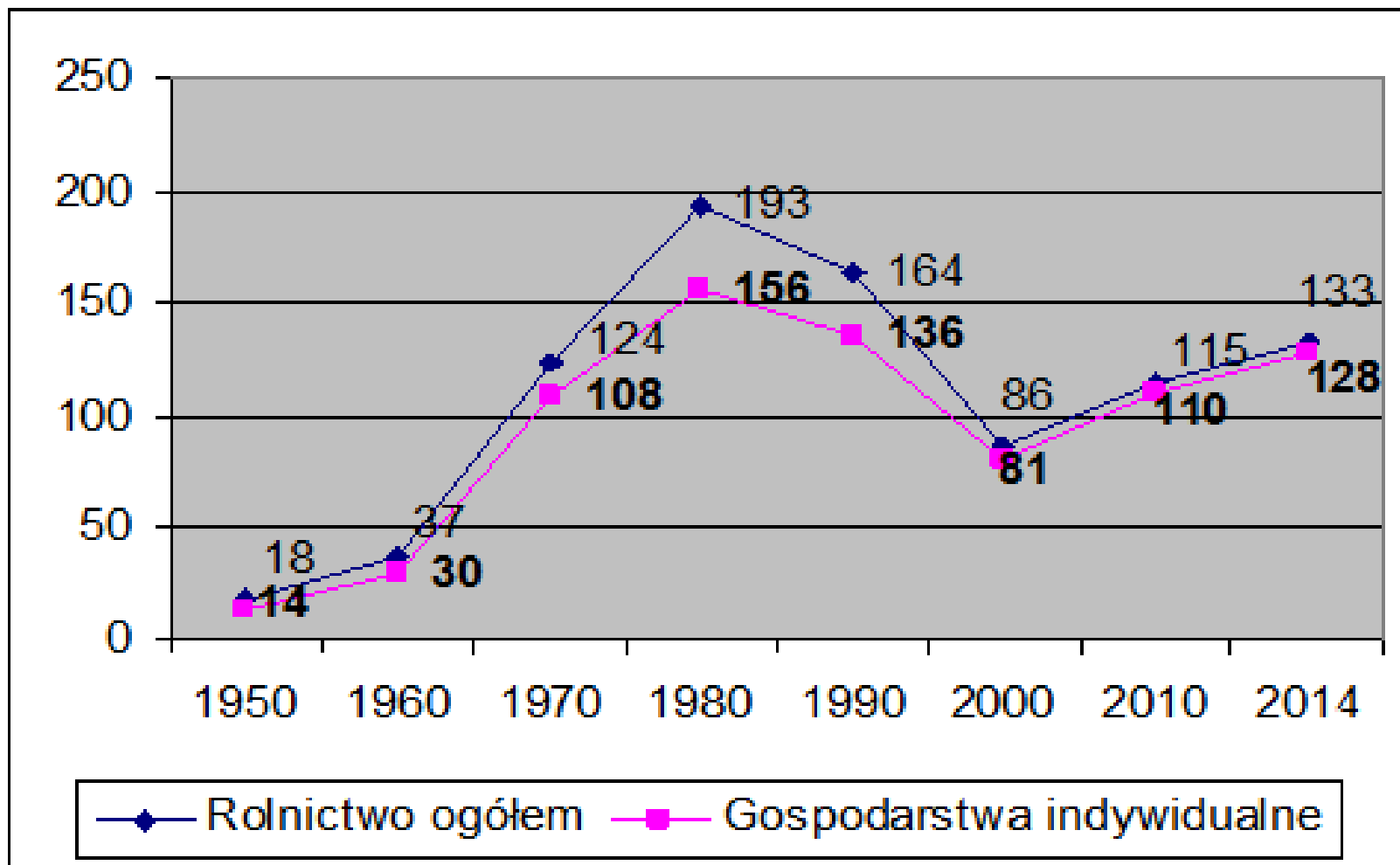
Produkcja na 1 mieszkańca

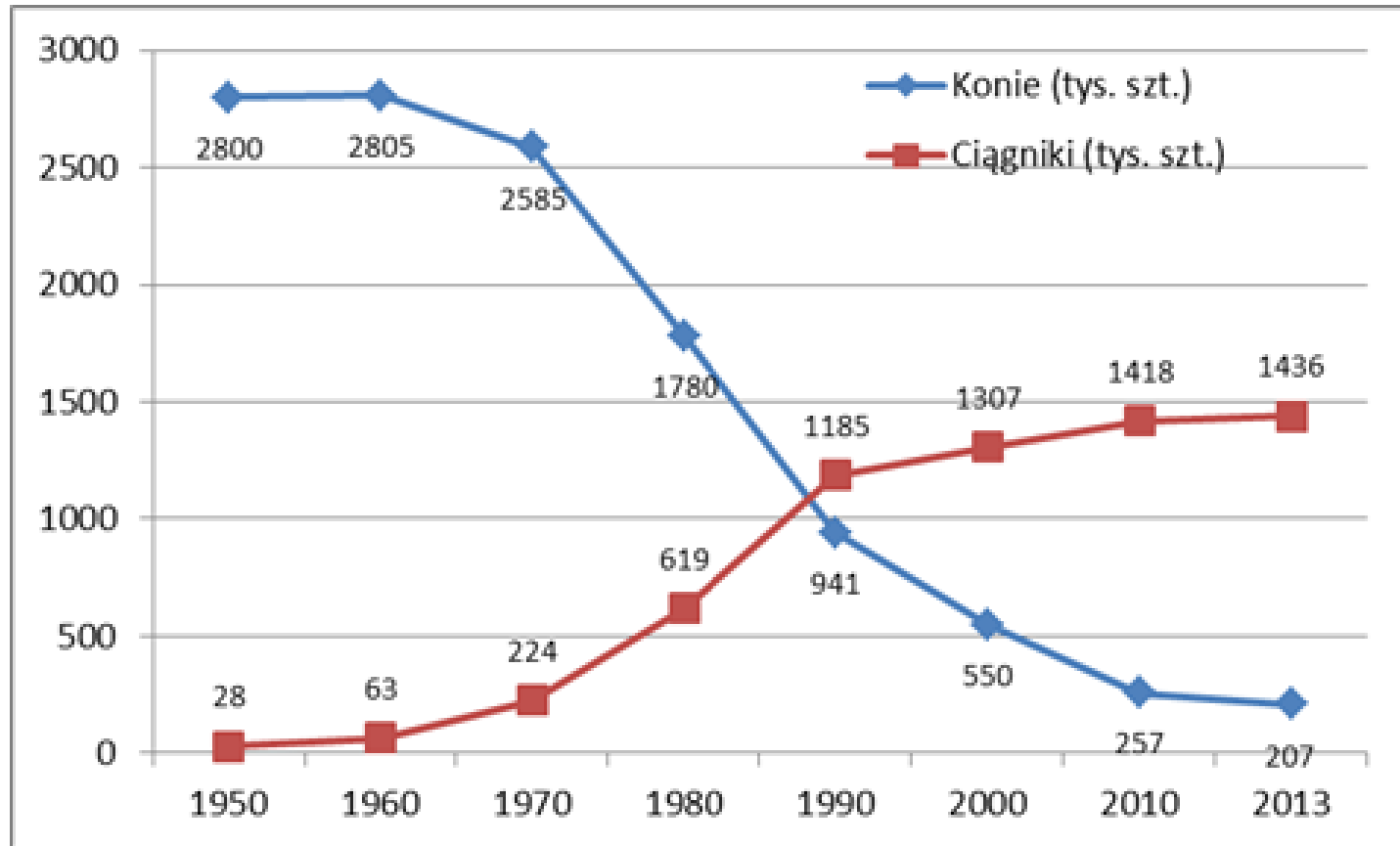
Wyszczeg.	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2014
Zboża, kg	485	501	501	461	634	477	565	634
Mięso, kg	46	56	63	85	82	78	101	116
Mleko krowie, litr	314	409	446	450	404	302	310	328
Jaja kurze, szt.	137	189	214	250	200	199	269	266

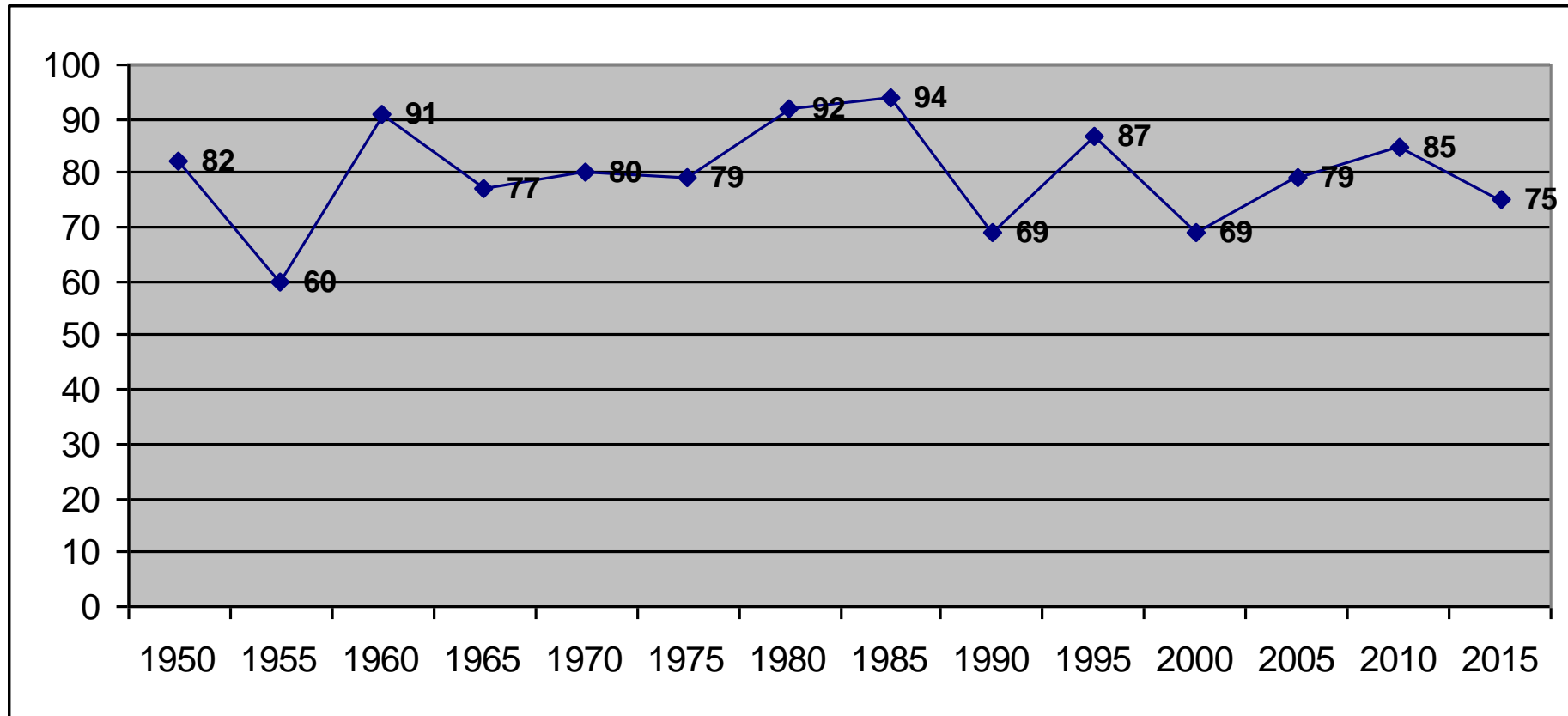
Zużycie nawozów mineralnych (kg NPK/ha)

Konie i traktory (tys. szt.)

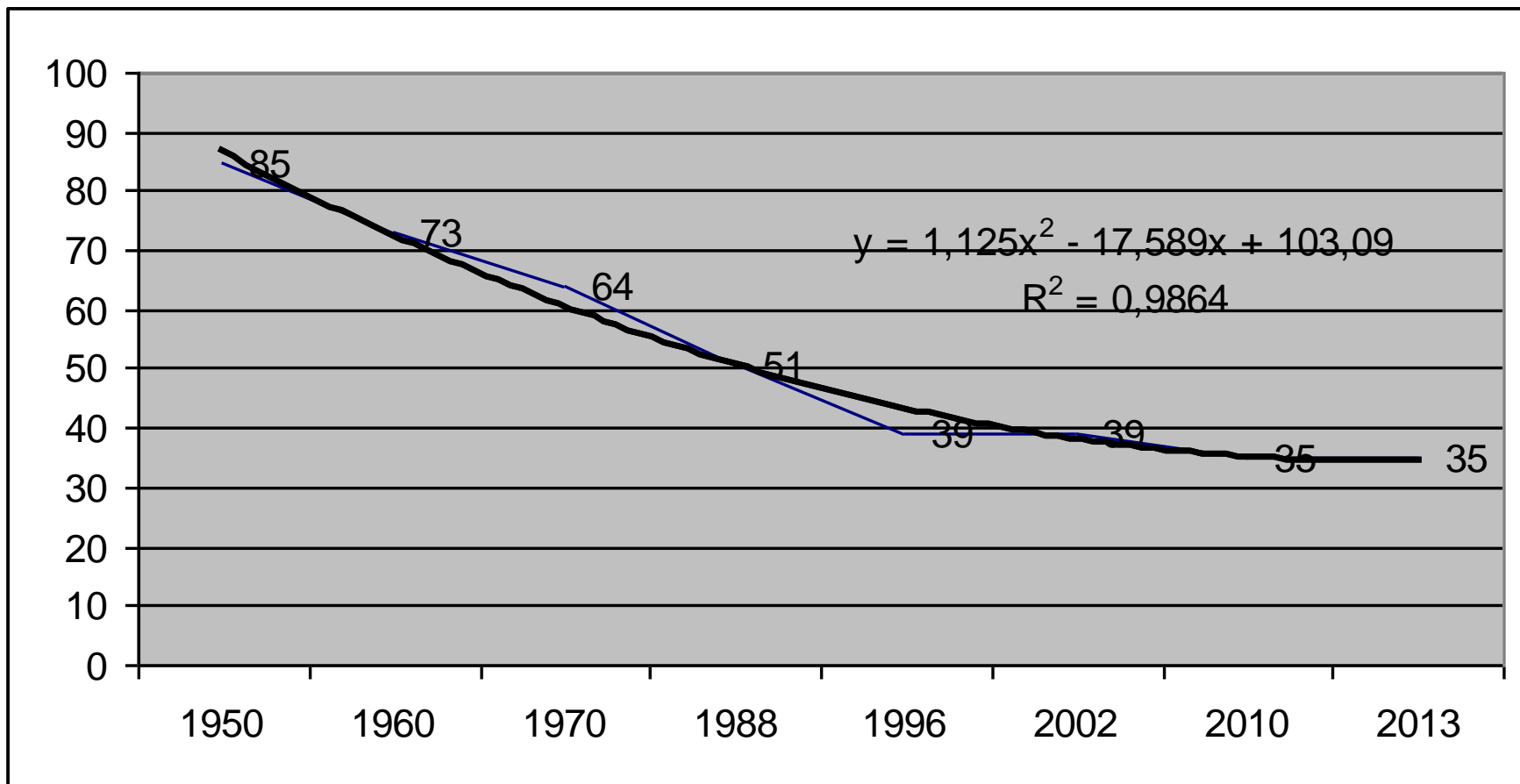

Nominalne dochody rolników w relacji do dochodów pracowników

Odsetek gospodarstw rolnych stanowiących przeważające źródło utrzymania rodziny

STAN OBECNY

- Zaawansowanie industrializacji
- Nowe wyzwania i uwarunkowania
- Zrównoważony rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich
- Bezpieczeństwo żywnościowe
- Środowisko przyrodnicze
- Dochody
- Żywotność obszarów wiejskich
- W warunkach kształtującej się sytuacji demograficznej, globalizacji i WPR

Rolnictwo polskie na tle UE-15

(UR – 2013 r.; SNB, WDB – 2010 r.)

Wyszczególnienie	Polska	UE-15
UR $\geq$ 50 ha: % gospodarstw	2,2	13,9
% UR	30,9	72,1
SNB $\geq$ 50 ESU: % gosp.	3,7	32,0
% UR	19,3	66,7
WDB/AWU: EUR	4 609	26 474

CO DALEJ?

» Rozstaje (?)

- (1) Opcja neoliberalna
- (2) Opcja zrównoważona

» Polityka:

- ⇒ Wizja i strategia
- ⇒ Cele społeczne
- ⇒ Instrumentarium

BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCIOWE

- » Nowa treść BŻ
- » Globalny system rolniczo-żywnościowy
- » Systemy alternatywne – lokalne
- » Instrumentarium
  - ujęcie holistyczne
  - edukacja
  - rynki lokalne, sprzedaż bezpośrednia
  - placówki publiczne
  - systemy miejskie

GOSPODARSTWA RODZINNE

- Różnorodność gospodarstw rodzinnych jako normalność (rdzeń....)
- Obszar gospodarstwa (pożądany, maksymalny)
- Struktury rolne (dzierżawa; szachownica; własność ziemi)
- Konkurencyjność (rodzaj; pole)
- Sposoby wsparcia
  - transfery: uzasadnienie (kompensata skutków rynku/postępu technicznego; dostarczanie dóbr publicznych; konkurencyjność)
  - kreowanie i upowszechnianie innowacji
  - instytucje (współpraca; edukacja i doradztwo)

OBSZARY WIEJSKIE

» Osłabianie ekonomiczne wsi

- przesuwanie wytwórczości poza wieś (rzemiosło, rękodzielnictwo,...)
- zmiana modelu konsumpcji na rzecz wyrobów przemysłowych
- pozostawianie na wsi działalności o niższej wartości dodanej (także rolnictwo przemysłowe)

» Cyrkulacja pieniądza zasila podmioty pozawiejskie ze szkodą dla ekonomiki wiejskiej

- Jak rozwijać wieś, aby jak najwięcej wartości dodanej pozostawało na wsi – w cyrkulacji poza podmiotami wiejskimi (obiegi okrężne)?
  - rolnictwo
- Ład przestrzenny (koszty budowy i funkcjonowania infrastruktury; krajobraz; walory przyrodnicze)
- Wieś jako mini-miasto?

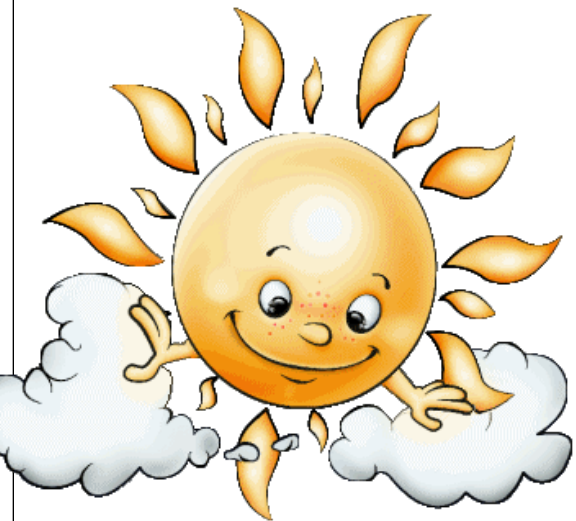
WNIOSKI

- KA nadal jest ważna głównie w krajach słabiej rozwiniętych, lecz także w krajach rozwiniętych
- Klasyczny sposób rozwiązywania KA nie może być zastosowany w tych pierwszych krajach ze względu na nowe wyzwania ale też na ujawniające się jego mankamenty
- Współczesne wyzwania KA wiążą się z ZRRiOW – ważnymi celami społecznymi: bezpieczeństwem żywnościowym, środowiskiem przyrodniczym, gospodarstwami rodzinnymi, witalnością wsi.
- Polska z opóźnieniem wkroczyła na drogę industrializacji rolnictwa i wobec współczesnych wyzwań stoi w obliczu dylematu co do drogi dalszego sposobu rozwiązywania KA
- Realny sposób to kierunek na dualizm w rozwoju rolnictwa i wsi

Słowo końcowe

**Dziękuję za uwagę
wraz z życzeniami
wszelkiej pomyślności
dla wszystkich i każdego z osobna**